

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБ 5. Фізична терапія в геронтології

рівень вищої освіти   Перший (бакалаврський)
галузь знань   I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
спеціальність   I7 Терапія та реабілітація
освітньо-професійна програма   «Фізична терапія, ерготерапія»
форма(и) здобуття освіти   денна

Київ-2025 рік

**Інформація про розробника та розгляд і схвалення
робочої програми навчальної дисципліни**

РОЗРОБНИК робочої програми навчальної дисципліни

Доктор медичних наук, доцент

Уляна ЛУЩИК

_____
(підпис)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри медичної реабілітації, валеології та оздоровчих технологій в спорті Навчально-наукового гуманітарного інституту(ННГІ).

Протокол № 1 від 25.08.2025

Завідувач кафедри

Уляна ЛУЩИК

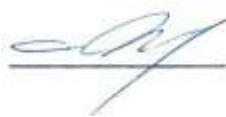
_____
(підпис)

ПОГОДЖЕНО:

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025

Голова НМР

Сергій ГУБАРЄВ

ЗМІСТ

1	Загальна інформація про навчальну дисципліну	4
2	Опис навчальної дисципліни	5
2.1	Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни	5
2.2	Міждисциплінарні зв'язки:	6
3	Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми	7
4	Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми	7
5	Структура та обсяг навчальної дисципліни	7
5.1	Тематика семінарських занять	9
5.2	Тематика практичних занять	11
5.3	Тематика лабораторних занять	11
5.4	Тематика самостійної роботи здобувачів	11
6	Інформація про індивідуальне завдання	12
7	Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни	14
8	Політика дисципліни	15
9	Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача	17
9.1	Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.	17
9.2	Методи контролю та оцінювання	18
9.3	Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.	18
9.4	Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми підсумкового (семестрового) контролю.	21
9.5	Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті	22
10	Рекомендовані джерела інформації	22

1 Загальна інформація про навчальну дисципліну

1.1. Назва навчальної дисципліни, код в освітній програмі	Фізична терапія в геронтології, ВБ5
1.2. Статус навчальної дисципліни	Вибіркова дисципліна професійної підготовки
1.3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	3-й рік навчання, 5-й семестр
1.4. Обсяг навчальної дисципліни за формами здобуття освіти	очна (денна)
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин, в тому числі:	120
• аудиторні години	40
лекції	20
семінарські заняття	20
• самостійна робота	80
1.5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	залік
1.6. Інформація про консультації	Згідно затвердженого графіка консультацій
1.7. Мова викладання	українська
1.8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача(ів) (науковий ступінь, вчене звання)	Кандидат наук з фіз. виховання, доцент Осіпов Віталій Миколайович
1.9. Контактна інформація викладача	osipov.vitalii@tnu.edu.ua

2 Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни

Дисципліна «Фізична терапія в геронтології» є вибірковою дисципліною професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності І7 Терапія та реабілітація та спрямована на формування системних знань і практичних умінь щодо організації та реалізації фізичної терапії у осіб похилого та старечого віку. Зміст дисципліни орієнтований на сучасні клініко-функціональні підходи до реабілітації в геронтології з урахуванням вікових змін, геріатричних синдромів і поширених хронічних захворювань.

У межах першого модуля розглядаються клініко-функціональні основи фізичної терапії в геронтології, зокрема процеси старіння організму, геріатричні синдроми, особливості функціонального обстеження осіб похилого віку та принципи клінічного планування реабілітаційних програм. Другий модуль присвячений застосуванню засобів фізичної терапії при основних геріатричних захворюваннях і станах, включаючи ураження опорно-рухового апарату, серцево-судинної, дихальної та нервової систем, метаболічні порушення, а також питання профілактики, підтримувальної терапії та покращення якості життя осіб похилого віку.

Дисципліна передбачає лекційні та семінарські заняття, виконання рефератів, презентацій і практичних робіт, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки з формуванням практичних навичок професійної діяльності фізичного терапевта в геронтологічній практиці. Поточний контроль здійснюється у формі усного опитування на семінарських заняттях, проміжний контроль — у вигляді тестування після кожного модуля, підсумковий контроль — залік.

Вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів здатності оцінювати функціональний стан осіб похилого віку, визначати реабілітаційні потреби, планувати й реалізовувати безпечні та ефективні програми фізичної терапії, спрямовані на збереження рухової активності, функціональної незалежності та якості життя в процесі старіння.

2.1 Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Фізична терапія в геронтології» є формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань і практичних умінь, необхідних для професійної діяльності фізичного терапевта в роботі з особами похилого та старечого віку, з урахуванням вікових морфофункціональних змін, геріатричних синдромів і поширених хронічних захворювань, а також для планування й реалізації безпечних та ефективних програм фізичної терапії, спрямованих на збереження функціональної незалежності та якості життя.

Завданнями вивчення дисципліни є:

– ознайомлення здобувачів з основами геронтології та геріатрії в контексті фізичної терапії;

- вивчення закономірностей вікових змін органів і систем та їх впливу на рухову активність осіб похилого віку;
- формування навичок функціонального обстеження, оцінювання реабілітаційного потенціалу та визначення ризиків у геронтологічних пацієнтів;
- оволодіння принципами планування, дозування та контролю фізичних навантажень у фізичній терапії осіб похилого віку;
- набуття практичних умінь застосування засобів фізичної терапії при основних геріатричних захворюваннях і станах;
- формування здатності здійснювати профілактику ускладнень, падінь і функціонального регресу в осіб похилого віку;
- розвиток професійного мислення та відповідальності фізичного терапевта при роботі з пацієнтами геронтологічного профілю.

Цілями вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності:

- оцінювати функціональний стан і рівень самостійності осіб похилого та старечого віку;
- виявляти геріатричні синдроми та враховувати їх у реабілітаційному процесі;
- планувати, реалізовувати та коригувати програми фізичної терапії з урахуванням вікових особливостей і коморбідності;
- забезпечувати безпеку та ефективність фізичної терапії в умовах амбулаторної, стаціонарної та домашньої реабілітації;
- сприяти підтримці рухової активності, функціональної незалежності та покращенню якості життя осіб похилого віку.

2.2 Міждисциплінарні зв'язки:

Пререквізити:

- ОК 10 Анатомія та фізіологія людини
- ОК 14 Основи фізичної терапії. Вступ до спеціальності
- ОК 13 Біомеханіка та клінічна кінезіологія
- ОК 15 Основи загальної патології та патофізіології
- ОК 16 Пропедевтика внутрішніх хвороб
- ОК 22 Методи дослідження у фізичній терапії

Постреквізити:

- ОК 23 Технології лікувального та спортивного масажу у різновіковому аспекті
- ОК 24 Фізична терапія, ерготерапія при захворюваннях опорно-рухового апарату
- ОК 28 Фізична терапія, ерготерапія у внутрішній медицині
- ОК 29 Фізична терапія, ерготерапія при хірургічних захворюваннях та онкології
- ОК 25 Фізична терапія, ерготерапія при захворюваннях нервової системи
- ОК 33 Організація надання реабілітаційної допомоги особам з особливими потребами

Формат проведення дисципліни

Дисципліна «Фізична терапія в геронтології» є вибірковою дисципліною професійної підготовки. Навчання здійснюється у змішаному форматі, який поєднує аудиторні заняття з використанням дистанційних освітніх технологій та самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Лекційні та семінарські заняття проводяться в очному форматі та/або з використанням платформи Google Meet для синхронної взаємодії викладача зі здобувачами вищої освіти. Навчально-методичні матеріали, завдання для самостійної роботи, реферати, презентації, практичні роботи, а також зворотний зв'язок і оцінювання результатів навчання розміщуються та організовуються в середовищі Google Classroom.

Поточний контроль здійснюється у формі усного опитування на семінарських заняттях. Проміжний контроль проводиться у вигляді тестування після завершення кожного модуля. Підсумковий контроль з дисципліни — залік.

У межах дисципліни передбачено виконання двох рефератів (теми 1.1, 2.5), двох презентацій (теми 1.2, 2.6) та чотирьох практичних завдань (теми 2.1, 2.2, 2.3, 2.4), що забезпечує поєднання теоретичної підготовки з формуванням практичних умінь і професійних компетентностей фізичного терапевта в геронтологічній практиці.

3 Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми

Вибіркова дисципліна професійної підготовки

4 Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

Вибіркова дисципліна професійної підготовки

5 Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин			
	усього годин	денна форма навчання		
		Л	Сем	СР
1	2	3	4	5
МОДУЛЬ 1. КЛІНІКО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ГЕРОНТОЛОГІЇ	28	4	4	20
Тема 1.1. Старіння організму, геріатричні синдроми та їх значення для фізичної терапії. Старіння як біологічний, функціональний і психосоціальний процес. Геріатричні синдроми: крихкість, саркопенія, ризик падінь, функціональна залежність. Вплив вікових змін на рухову активність і реабілітаційний потенціал. Роль фізичного	14	2	2	10

1	2	3	4	5
терапевта у збереженні автономності та якості життя осіб похилого віку				
Тема 1.2. Функціональне обстеження та клінічне планування фізичної терапії в геронтології. Особливості збору анамнезу у пацієнтів похилого віку. Методи оцінювання рухових функцій, балансу, ходи, м'язової сили та рівня самостійності. Скринінг ризику падінь і крихкості. Принципи планування, дозування та безпеки фізичної терапії в геронтологічній практиці	14	2	2	10
МОДУЛЬ 2. ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ОСНОВНИХ ГЕРІАТРИЧНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ І СТАНАХ	92	16	16	60
Тема 2.1. Фізична терапія при вікових захворюваннях опорно-рухового апарату. Фізична терапія при остеоартрози, остеопорозі, саркопенії. Збереження рухливості суглобів, м'язової сили та витривалості. Профілактика падінь і переломів у осіб похилого віку	14	2	2	10
Тема 2.2. Фізична терапія при серцево-судинних захворюваннях у геронтології. Реабілітація при артеріальній гіпертензії, ішемічній хворобі серця, серцевій недостатності. Особливості дозування фізичних навантажень і контролю стану пацієнтів похилого віку	16	2	4	10
Тема 2.3. Фізична терапія при респіраторних захворюваннях у осіб похилого віку. Фізична терапія при хронічних захворюваннях легень. Дихальні вправи, підвищення толерантності до фізичних навантажень, профілактика гіподинамії та ускладнень	16	2	4	10
Тема 2.4. Фізична терапія при неврологічних захворюваннях і вікових когнітивних порушеннях. Реабілітація при наслідках інсульту, нейродегенеративних захворюваннях, порушеннях координації та рівноваги. Вплив фізичної активності на когнітивні функції та побутову незалежність	14	2	2	10
Тема 2.5. Фізична терапія при метаболічних і хронічних неінфекційних захворюваннях у геронтології. Особливості фізичної терапії при цукровому діабеті, ожирінні, метаболічному синдромі у осіб похилого віку. Корекція рухової активності з урахуванням супутніх захворювань	16	4	2	10
Тема 2.6. Профілактика, підтримувальна фізична терапія та покращення якості життя осіб похилого віку. Профілактичні програми фізичної терапії. Підтримка активного довголіття. Навчання пацієнтів і доглядальників. Організація фізичної активності в домашніх умовах і закладах тривалого догляду	16	4	2	10
РАЗОМ		120	20	80
	<i>годин</i>			
	<i>кредитів</i>	4		
<i>Підсумковий (семестровий) контроль</i>		<i>залік</i>		

5.1 Тематика семінарських занять

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин
		Очна (денна)
1.	<p>Тема 1.1. Старіння організму, геріатричні синдроми та їх значення для фізичної терапії (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №1 <i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про процеси старіння організму, основні геріатричні синдроми та їх значення для професійної діяльності фізичного терапевта. <i>Зміст заняття:</i> – обговорення біологічних, функціональних і психосоціальних аспектів старіння; – аналіз геріатричних синдромів (крихкість, саркопенія, ризик падінь, функціональна залежність); – визначення ролі фізичного терапевта у профілактиці функціонального регресу; – дискусія щодо збереження автономності та якості життя осіб похилого віку</p>	2
2.	<p>Тема 1.2. Функціональне обстеження та клінічне планування фізичної терапії в геронтології (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №2 <i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів вміння аналізувати результати функціонального обстеження осіб похилого віку та обґрунтовувати клінічні рішення у фізичній терапії. <i>Зміст заняття:</i> – обговорення особливостей збору анамнезу у геронтологічних пацієнтів; – аналіз методів оцінювання рухових функцій, балансу та ходи; – розгляд принципів планування програм фізичної терапії; – обговорення питань безпеки та дозування фізичних навантажень</p>	2
3.	<p>Тема 2.1. Фізична терапія при вікових захворюваннях опорно-рухового апарату (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №3 <i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів здатність аналізувати особливості фізичної терапії при вікових ураженнях опорно-рухового апарату. <i>Зміст заняття:</i> – обговорення клінічних проявів остеоартрозу, остеопорозу, саркопенії; – аналіз засобів і методів фізичної терапії; – розгляд профілактики падінь і переломів; – обговорення адаптації рухової активності в побуті</p>	2
4.	<p>Тема 2.2. Фізична терапія при серцево-судинних захворюваннях у геронтології (2 семінарські заняття, 4 год) Семінарське заняття №4 <i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів знання щодо особливостей реабілітації осіб похилого віку з серцево-судинною патологією. <i>Зміст заняття:</i></p>	4

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин
		Очна (денна)
	<ul style="list-style-type: none"> – обговорення вікових змін серцево-судинної системи; – аналіз показань і протипоказань до фізичних навантажень; – розгляд принципів контролю стану пацієнта. <p>Семінарське заняття №5 Мета заняття: сформувані практичне розуміння адаптації фізичних навантажень при серцево-судинних захворюваннях. Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз клінічних ситуацій при гіпертензії та ішемічній хворобі серця; – обговорення програм фізичної терапії; – оцінювання ефективності реабілітаційних втручань 	
5.	<p>Тема 2.3. Фізична терапія при респіраторних захворюваннях у осіб похилого віку (2 семінарські заняття, 4 год) Семінарське заняття №6 Мета заняття: сформувані у здобувачів уявлення про особливості фізичної терапії при хронічних захворюваннях легень у геронтології. Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення вікових змін дихальної системи; – аналіз клінічних проявів респіраторної патології; – розгляд дихальних вправ у реабілітації. <p>Семінарське заняття №7 Мета заняття: сформувані навички аналізу програм фізичної терапії для підвищення толерантності до фізичних навантажень. Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз прикладів реабілітаційних програм; – обговорення профілактики гіподинамії; – оцінювання ефективності фізичної терапії 	4
6.	<p>Тема 2.4. Фізична терапія при неврологічних захворюваннях і вікових когнітивних порушеннях (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №8 Мета заняття: сформувані у здобувачів розуміння ролі фізичної терапії при неврологічних і когнітивних порушеннях у осіб похилого віку. Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення рухових і когнітивних порушень у геронтології; – аналіз реабілітаційних підходів після інсульту; – розгляд впливу фізичної активності на когнітивні функції 	2
7.	<p>Тема 2.5. Фізична терапія при метаболічних і хронічних неінфекційних захворюваннях у геронтології (1 семінарське заняття, 2 год) Семінарське заняття №9 Мета заняття: сформувані у здобувачів уміння враховувати метаболічні порушення при плануванні фізичної терапії. Зміст заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення особливостей фізичної терапії при цукровому діабеті та метаболічному синдромі; – аналіз ризиків і протипоказань; – розгляд індивідуалізації рухових програм 	2

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин
		Очна (денна)
8.	<p>Тема 2.6. Профілактика, підтримувальна фізична терапія та покращення якості життя осіб похилого віку (1 семінарське заняття, 2 год)</p> <p>Семінарське заняття №10</p> <p><i>Мета заняття:</i> сформувати у здобувачів цілісне бачення профілактичної та підтримувальної фізичної терапії в геронтології.</p> <p><i>Зміст заняття:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення концепції активного довголіття; – аналіз профілактичних програм фізичної терапії; – розгляд ролі навчання пацієнтів і доглядальників; – дискусія щодо покращення якості життя осіб похилого віку 	2
	Всього	20

5.2 Тематика практичних занять

Практичні заняття програмою не передбачені.

5.3 Тематика лабораторних занять

Лабораторні заняття програмою не передбачені.

5.4 Тематика самостійної роботи здобувачів

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин
1	Тема 1.1. Старіння організму, геріатричні синдроми та їх значення для фізичної терапії	Опрацювання лекційних і семінарських матеріалів; самостійний аналіз процесів старіння та геріатричних синдромів; підготовка та написання реферату за темою; підготовка до усного опитування на семінарському занятті	10
2	Тема 1.2. Функціональне обстеження та клінічне планування фізичної терапії в геронтології	Самостійне опрацювання навчально-методичних матеріалів; аналіз методів функціонального обстеження осіб похилого віку; підготовка мультимедійної презентації; підготовка до тестового контролю за модулем	10
3	Тема 2.1. Фізична терапія при вікових захворюваннях опорно-рухового апарату	Опрацювання лекційного та семінарського матеріалу; аналіз клінічних особливостей вікових уражень опорно-рухового апарату; виконання практичної роботи; підготовка до усного опитування	10
4	Тема 2.2. Фізична терапія при серцево-судинних захворюваннях у геронтології	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів; аналіз принципів дозування фізичних навантажень при серцево-судинній патології; виконання	10

		практичної роботи; підготовка до тестового контролю за модулем	
5	Тема 2.3. Фізична терапія при респіраторних захворюваннях у осіб похилого віку	Опрацювання лекційних і семінарських матеріалів; аналіз засобів фізичної терапії при респіраторній патології; виконання практичної роботи; підготовка до усного опитування	10
6	Тема 2.4. Фізична терапія при неврологічних захворюваннях і вікових когнітивних порушеннях	Самостійне опрацювання навчально-методичних матеріалів; аналіз реабілітаційних підходів при неврологічних і когнітивних порушеннях; виконання практичної роботи; підготовка до тестового контролю за модулем	10
7	Тема 2.5. Фізична терапія при метаболічних і хронічних неінфекційних захворюваннях у геронтології	Опрацювання лекційного та семінарського матеріалу; аналіз особливостей фізичної терапії при метаболічних порушеннях; підготовка та написання реферату; підготовка до усного опитування	10
8	Тема 2.6. Профілактика, підтримувальна фізична терапія та покращення якості життя осіб похилого віку	Самостійне опрацювання навчальних матеріалів; аналіз профілактичних і підтримувальних програм фізичної терапії; підготовка мультимедійної презентації; підготовка до підсумкового контролю (заліку)	10
		Всього	80

6 Інформація про індивідуальне завдання

Робочою програмою навчальної дисципліни «Фізична терапія в геронтології» передбачено виконання індивідуальних навчальних завдань як складової поточного контролю результатів навчання. Індивідуальні завдання спрямовані на поглиблення та систематизацію теоретичних знань здобувачів вищої освіти щодо особливостей процесів старіння, геріатричних синдромів і клінічних підходів до фізичної терапії осіб похилого та старечого віку, формування професійного мислення, відповідального та безпечного підходу до реабілітаційних втручань, а також розвиток аналітичних навичок і здатності обґрунтовувати вибір засобів фізичної терапії.

Індивідуальні навчальні завдання реалізуються у формах практичних завдань (ситуативних кейсів), рефератів і мультимедійних презентацій відповідно до тем навчальної дисципліни, семінарських занять і програмних результатів навчання.

6.1 Орієнтовні теми практичних завдань (ситуативних кейсів)

Практичні роботи мають аналітико-прикладний характер і орієнтовані на професійну діяльність фізичного терапевта в геронтологічній практиці.

1. Аналіз клінічних особливостей фізичної терапії при остеоартрозі в осіб похилого віку.

2. Оцінка ролі фізичної терапії у профілактиці падінь і переломів при остеопорозі.
3. Аналіз принципів дозування фізичних навантажень при серцево-судинних захворюваннях у геронтологічних пацієнтів.
4. Оцінка безпеки фізичних навантажень у пацієнтів похилого віку з артеріальною гіпертензією.
5. Аналіз застосування дихальних вправ у фізичній терапії осіб похилого віку з хронічними захворюваннями легень.
6. Оцінка ефективності фізичної терапії для підвищення толерантності до фізичних навантажень у геронтології.
7. Аналіз реабілітаційних підходів при порушеннях рівноваги та координації у осіб похилого віку.
8. Оцінка ролі фізичної терапії у відновленні рухових функцій після інсульту.

6.2 Орієнтовні теми рефератів

1. Старіння організму та геріатричні синдроми як виклик для фізичної терапії.
2. Крихкість і саркопенія: роль фізичної терапії у збереженні функціональної незалежності осіб похилого віку.
3. Вікові морфофункціональні зміни та їх значення для реабілітаційного процесу.
4. Фізична терапія при метаболічних захворюваннях у геронтології: особливості та обмеження.
5. Роль фізичної терапії у комплексному веденні осіб похилого віку з цукровим діабетом.
6. Коморбідність у геронтологічних пацієнтів і її вплив на планування фізичної терапії.
7. Профілактика функціонального регресу в осіб похилого віку засобами фізичної терапії.
8. Якість життя осіб похилого віку як ціль фізичної терапії.

6.3 Орієнтовні теми презентацій

1. Особливості функціонального обстеження осіб похилого віку у фізичній терапії.
2. Скринінг ризику падінь у геронтологічних пацієнтів: інструменти та значення.
3. Оцінювання рухової активності та рівня самостійності в осіб похилого віку.
4. Принципи клінічного планування програм фізичної терапії в геронтології.
5. Профілактичні програми фізичної терапії для осіб похилого віку.
6. Підтримувальна фізична терапія як складова активного довголіття.
7. Роль фізичної терапії у покращенні якості життя осіб похилого віку.
8. Навчання пацієнтів і доглядальників як елемент реабілітаційного процесу.
9. Організація фізичної активності осіб похилого віку в домашніх умовах.

10. Фізична терапія в закладах тривалого догляду: можливості та обмеження.

7 Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

Засоби навчання:

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Фізична терапія в геронтології» використовуються такі засоби навчання:

- мультимедійні презентації до лекційних і семінарських занять;
- навчально-методичні матеріали (конспекти лекцій, методичні рекомендації до семінарських і практичних робіт);
- електронні навчальні курси та матеріали, розміщені в середовищі Google Classroom;
- платформа Google Meet для проведення синхронних онлайн-занять, консультацій та обговорень;
- тестові завдання для поточного та проміжного контролю знань;
- клінічні кейси та ситуаційні завдання з фізичної терапії в геронтології;
- відеоматеріали з демонстрацією методів фізичної терапії для осіб похилого віку;
- нормативно-методичні документи та професійні рекомендації у сфері фізичної терапії та геронтології;
- наукові та навчальні електронні ресурси з питань геронтології, геріатрії та фізичної терапії.

Для проведення занять з навчальної дисципліни «Фізична терапія в геронтології» використовуються:

- шведська стінка Ladas Lider для виконання вправ, спрямованих на підтримку рухливості, м'язової сили та координації у осіб похилого віку;
- степ-платформа Generation Fitness для тренування функціональної мобільності, витривалості та профілактики падінь;
- реабілітаційні бруси з перешкодами Антон БРХП для відпрацювання навичок ходьби, рівноваги та безпечного пересування;
- реабілітаційні сходи з різним кроком Tia-Sport для відновлення та підтримки функцій нижніх кінцівок і навчання підйому та спуску сходами;
- балансувальна платформа кільце SNS для розвитку постуральної стабільності, координації та профілактики порушень рівноваги;
- м'ячі для фітнесу FitGo (650 мм) для виконання вправ у різних вихідних положеннях з метою розвитку сенсомоторної інтеграції;
- обважнювачі-манжети для рук і ніг Zelart та FitGo для дозованого тренування м'язової сили та витривалості;
- медболи IronMaster (1 кг) та Record Medicine Ball (3 кг) для виконання силових і функціональних вправ з урахуванням вікових особливостей;

- набір гантелей PowerPlay Fitness Dumbbells для розвитку сили та підтримки рухової активності;
- масажні ролики EasyFit Grid Roller Extreme та PowerPlay Mini EPP Foam Roller для елементів міофасціального розслаблення і профілактики м'язового напруження;
- напівсфери масажні EasyFit для тренування стабілізації та координації;
- валики та напіввалики для реабілітації і масажу EasyFit та 4Fizio для позиціонування та виконання допоміжних вправ;
- масажні м'ячі EasyFit Goober та Zelart Duoball для сенсорної стимуляції та релаксації;
- ролер для ходьби 4Fizio для відпрацювання елементів ходьби та координації рухів;
- планшет дзеркальної терапії Норма-Трейд для застосування методів дзеркальної терапії при неврологічних порушеннях у осіб похилого віку;
- крісло колісне Норма-Трейд як засіб навчання оцінюванню мобільності, безпечного пересування та самообслуговування;
- ростомір медичний підлоговий для оцінювання антропометричних показників;
- рулетка спортивна (стрічка мірна) геодезична для проведення вимірювань під час функціонального оцінювання.

Зазначене обладнання забезпечує можливість опрацювання змісту навчальної дисципліни, формування навичок оцінювання функціонального стану осіб похилого віку, планування та аналізу програм фізичної терапії при вікових захворюваннях опорно-рухового апарату, серцево-судинної, дихальної та нервової систем, а також реалізації профілактичних і підтримувальних реабілітаційних заходів.

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення:

- 1) Робоча програма навчальної дисципліни
- 2) Силабус дисципліни
- 3) Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи
- 4) Перелік основної й додаткової літератури вказано в робочій програмі,

8 Політика дисципліни

Політика щодо	Зміст політики
Політика щодо академічної доброчесності	Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності під час опанування дисципліни «Фізична терапія в геронтології». Усі види навчальних робіт мають виконуватися самостійно з дотриманням вимог до академічної етики та обов'язковим посиленням на використанні джерела. Не допускаються плагіат, списування, підміна результатів власної роботи або навмисне спотворення навчальних результатів. У разі виявлення порушень застосовуються заходи відповідно до чинних нормативних документів закладу вищої освіти.
Використання	Інструменти штучного інтелекту можуть

інструментів штучного інтелекту при виконанні завдань з дисципліни	використовуватися як допоміжний ресурс для пошуку інформації, структурування матеріалу або уточнення термінології. Водночас результати виконання завдань повинні відображати самостійне опрацювання, професійні міркування та власні висновки здобувача. Роботи, що містять некритично використані або повністю згенеровані матеріали без авторського аналізу, не зараховуються.
Використання матеріалів з джерел відкритого доступу	Допускається використання матеріалів з відкритих інформаційних ресурсів за умови коректного цитування, зазначення джерел та відповідності використаних матеріалів темі й меті навчального завдання. Недотримання вимог щодо оформлення запозичень розглядається як порушення академічної доброчесності.
Дотримання принципів та норм етики і професійної деонтології	Учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися норм професійної етики, взаємної поваги та коректної комунікації. Очікується відповідальна та толерантна поведінка під час занять і дискусій, а також дотримання етичних принципів, притаманних професійній діяльності у сфері фізичної терапії, реабілітації та охорони здоров'я, з урахуванням особливостей роботи з особами похилого віку.
Відвідування	Відвідування лекційних і семінарських занять є важливою складовою ефективного засвоєння навчального матеріалу. У разі пропуску занять з поважних причин здобувач повинен завчасно поінформувати викладача та виконати визначені форми відпрацювання навчального матеріалу у погоджені строки.
Дедлайни	Навчальні, індивідуальні та самостійні завдання виконуються у строки, визначені робочою програмою дисципліни та викладачем. Порушення встановлених термінів без поважних причин може призвести до зниження оцінки або незарахування відповідного виду роботи.
Визнання та перезарахування здобувачу результатів навчання з навчальної дисципліни	Результати навчання, здобуті в інших закладах вищої освіти або в межах програм академічної мобільності, можуть бути визнані та перезараховані за умови їх відповідності змісту, обсягу та результатам навчання дисципліни «Фізична терапія в геронтології» відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.
Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті	Результати навчання, набуті у процесі неформальної та/або інформальної освіти, можуть бути зараховані за умови підтвердження їх відповідності програмним результатам дисципліни та проходження процедури оцінювання згідно з установленим порядком і чинним законодавством (платформи: Physiopedia Plus, Академія НСЗУ, Prometheus)
Порядок відпрацювання пропущених занять	Пропущені лекційні та семінарські заняття підлягають відпрацюванню шляхом виконання індивідуальних письмових або аналітичних завдань, підготовки презентацій чи усного захисту відповідних тем у формі та строки, погоджені з викладачем дисципліни.
Оцінювання	Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється комплексно з урахуванням результатів

	поточного контролю, проміжного тестування за модулями, підсумкового контролю (заліку), активності на семінарських заняттях, якості виконання практичних робіт, рефератів і презентацій та дотримання вимог робочої програми дисципліни.
--	---

9 Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача

9.1 Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Фізична терапія в геронтології» здійснюється поетапно та передбачає поєднання поточного, проміжного і підсумкового контролю. Такий підхід забезпечує системне відстеження рівня засвоєння навчального матеріалу протягом семестру, дозволяє оцінити сформованість професійних знань, практичних умінь і здатність здобувачів вищої освіти застосовувати клініко-функціональні підходи фізичної терапії у роботі з особами похилого та старечого віку.

Поточний контроль здійснюється під час семінарських занять і спрямований на перевірку розуміння теоретичних основ геронтології, особливостей вікових змін організму, принципів функціонального обстеження та планування програм фізичної терапії. У межах поточного контролю враховуються результати усних відповідей, активність у професійно орієнтованих обговореннях, якість виконання та захисту рефератів і мультимедійних презентацій, а також результати виконання практичних робіт аналітико-прикладного характеру.

Проміжний контроль проводиться після завершення кожного модуля у формі тестування та має на меті оцінювання системності знань, логіки засвоєння навчальних тем і здатності інтегрувати отримані знання для аналізу клінічних і навчально-професійних ситуацій у геронтологічній практиці фізичної терапії.

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни здійснюється у формі заліку. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного та проміжного контролю, а також виконання індивідуальних і самостійних завдань. Здобувач вищої освіти, який не набрав мінімально необхідної кількості балів, вважається таким, що не виконав вимоги навчальної дисципліни та має академічну заборгованість відповідно до чинних нормативних документів.

9.2 Методи контролю та оцінювання

Контроль і оцінювання результатів навчання з дисципліни «Фізична терапія в геронтології» здійснюються із застосуванням комплексу взаємопов'язаних методів, спрямованих на оцінювання як теоретичної

підготовки здобувачів, так і рівня сформованості професійних умінь, необхідних для здійснення фізичної терапії в геронтологічній практиці.

Основними методами контролю є усне опитування під час семінарських занять, оцінювання письмових аналітичних і прикладних робіт, перевірка та захист рефератів і мультимедійних презентацій, аналіз результатів виконання практичних робіт, а також модульне тестування. Особлива увага приділяється здатності здобувачів аргументовано обґрунтовувати вибір засобів фізичної терапії, оцінювати їх ефективність і безпеку з урахуванням вікових особливостей, коморбідності та функціонального стану пацієнтів похилого віку.

Застосування різноманітних методів контролю сприяє забезпеченню об'єктивності та прозорості оцінювання, формуванню відповідального ставлення до навчальної діяльності та створює умови для надання зворотного зв'язку, необхідного для коригування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти.

9.3 Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з дисципліни «Фізична терапія в геронтології» здійснюється з урахуванням результатів поточного, проміжного та індивідуального контролю. Під час оцінювання враховується рівень засвоєння теоретичних положень геронтології та геріатрії, розуміння вікових морфофункціональних змін, здатність застосовувати клініко-функціональні підходи фізичної терапії у роботі з особами похилого та старечого віку, уміння аналізувати реабілітаційні ситуації, аргументувати власні висновки та дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Критерії оцінювання захисту рефератів та мультимедійних презентацій

1 бал – робота має фрагментарний або формальний характер; тема розкрита поверхово або частково; матеріал подано без чіткої логіки та структури; фахова термінологія з фізичної терапії та геронтології використовується неточно або з помилками; під час захисту здобувач не може пояснити основні положення роботи чи обґрунтувати зроблені висновки.

2 бали – робота загалом відповідає темі та поставленому завданню, однак висвітлення матеріалу є обмеженим за глибиною; структура дотримана частково; можливі окремі неточності у використанні клініко-реабілітаційних понять; під час захисту здобувач демонструє базове розуміння теми, але аргументація є недостатньо переконливою.

3 бали – робота виконана у повному обсязі та відповідає визначеній меті; матеріал викладено логічно, послідовно й структуровано; продемонстровано розуміння вікових особливостей та принципів фізичної терапії в геронтології; фахова термінологія використовується коректно; під час захисту здобувач упевнено аргументує власні висновки та виявляє аналітичне мислення.

Критерії оцінювання усних відповідей під час семінарських занять

1 бал – відповідь є неповною та несистемною; відтворення навчального матеріалу має фрагментарний характер; відсутнє розуміння вікових змін організму та їх значення для фізичної терапії.

2 бали – відповідь загалом відповідає поставленому запитанню, але має переважно описовий характер; аргументація обмежена; можливі окремі неточності у термінах або прикладах застосування фізичної терапії в геронтології.

3 бали – відповідь є повною, логічно структурованою та аргументованою; здобувач демонструє розуміння теоретичних і клінічних основ фізичної терапії в геронтології, коректно використовує фахову термінологію та здатний формулювати узагальнені висновки.

Критерії оцінювання доповнень до відповідей під час семінарського обговорення

1 бал – доповнення має епізодичний характер, містить окремі твердження або приклади без чіткого пояснення їх зв'язку з темою заняття.

2 бали – доповнення є змістовним, логічно пов'язаним з основною відповіддю, уточнює або розширює її, містить обґрунтовані міркування щодо застосування фізичної терапії у роботі з особами похилого віку.

Критерії оцінювання виконання практичних завдань (ситуативних кейсів)

Оцінювання практичних робіт з дисципліни «Фізична терапія в геронтології» здійснюється з урахуванням здатності здобувачів аналізувати клінічні ситуації, оцінювати функціональний стан осіб похилого віку та обґрунтовувати вибір засобів і методів фізичної терапії з урахуванням вікових особливостей і коморбідності.

4 бали – практичну роботу виконано в повному обсязі та відповідно до теми; продемонстровано глибоке розуміння клініко-функціональних основ фізичної терапії в геронтології; аналіз є логічним, послідовним і аргументованим; висновки обґрунтовані; під час захисту здобувач упевнено пояснює прийняті реабілітаційні рішення.

2–3 бали – практичну роботу виконано загалом правильно, проте аналіз є недостатньо розгорнутим або містить окремі неточності; під час захисту здобувач демонструє розуміння основного змісту завдання, але аргументація потребує уточнення.

1 бал – практичну роботу виконано частково або з істотними помилками; аналіз має поверховий характер; зв'язок між теоретичними положеннями фізичної терапії в геронтології та запропонованими рішеннями не простежується; здобувач не може обґрунтувати власні висновки.

Критерії оцінювання презентації, доповідей, рефератів

Таблиця 5

Критерії оцінювання презентації, реферату

Кількість балів	Відповідність поставленому завданню	Аналітично-клінічна складова	Обґрунтованість та розкриття положень щодо	Структурованість і логіка подання
------------------------	--	-------------------------------------	---	--

			фізичної терапії в геронтології	матеріалу
4–5 балів	Робота повністю відповідає темі та меті завдання; зміст чітко спрямований на розкриття особливостей фізичної терапії осіб похилого та старечого віку; матеріал безпосередньо пов'язаний із програмними темами дисципліни «Фізична терапія в геронтології»	Продемонстровано глибоке розуміння вікових морфофункціональних змін, геріатричних синдромів і клініко-функціональних підходів фізичної терапії; здійснено аналітичний розгляд реабілітаційних стратегій; висновки є самостійними, аргументованими та професійно орієнтованими	Положення щодо застосування фізичної терапії в геронтології розкриті повно та коректно; обґрунтовано доцільність, безпеку й ефективність втручань з урахуванням віку, коморбідності та функціонального стану; простежується чіткий зв'язок між клінічними особливостями пацієнта та професійною діяльністю фізичного терапевта	Робота має чітку, логічно вибудовану структуру; матеріал подано послідовно; вступ, основна частина та висновки взаємопов'язані й забезпечують цілісне сприйняття теми
2–3 бали	Робота загалом відповідає темі, однак окремі аспекти фізичної терапії в геронтології висвітлені поверхово або без достатнього зв'язку з метою завдання	Аналітична складова представлена частково; переважає опис вікових змін або реабілітаційних методів без достатнього клінічного аналізу; узагальнення наявні, але недостатньо глибокі або фрагментарні	Основні положення щодо застосування фізичної терапії визначені, проте розкриті нерівномірно або з окремими неточностями; зв'язок із практикою фізичної терапії осіб похилого віку простежується частково	Загальна структура роботи збережена, однак можливі порушення логіки викладу, повтори або недостатня послідовність подання матеріалу
1 бал	Робота має формальний або фрагментарний зв'язок із	Аналітично-клінічна складова майже відсутня; матеріал подано у вигляді несистематизованого	Положення щодо фізичної терапії в геронтології подані	Структура роботи нечітка; виклад матеріалу хаотичний, що ускладнює

	темою; мета завдання реалізована частково або не простежується	опису без аналізу вікових особливостей і реабілітаційних підходів	поверхово, без обґрунтування доцільності, безпеки та клінічних обмежень; аргументація відсутня або є некоректною	розуміння змісту та логіки подання
--	--	---	--	------------------------------------

9.4 Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за темами занять

Поточне оцінювання та самостійна робота												
Модуль 1			Модуль 2								ПТ	ДБ
1-1	1-2	тест	2-1	2-2	2-3	2-4	2-5	2-6	тест			
8	11	13	7	7	7	7	11	11	13	95	5	
Розподіл балів за видами діяльності:												
УО	3		3	3	3	3	3	3		21		
Р	5						5			10		
П		5						5		10		
З	3	3					3	3		12		
ПЗ(СК)			4	4	4	4				16		
46 балів			49 балів									
Загальна рейтингова оцінка										100		

Умовні позначення, що використовуються в таблиці:

ДБ – додаткові бали

ПТ – підсумок по темах та СР

УО – усне опитування на семінарському занятті

Р – написання реферату

П – створення презентації

З – захист презентації, реферату на семінарському занятті

ПР – виконання практичного завдання (ситуативного кейсу)

Розподіл балів за видами діяльності

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Усне опитування на семінарських заняттях	3	7	21	Залік
Підготовка презентацій	5	2	10	
Підготовка рефератів	5	2	10	
Практичне завдання (ситуативний кейс)	4	4	16	

Захист рефератів, презентацій на семінарських заняттях	3	4	12
Тестування	13	2	26
Додаткові бали за участь в студентських конференціях, круглих столах, тощо	5	1	5
Разом			100

9.5 Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90 - 100 балів	«зараховано» /«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80 - 89 балів		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів		Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«не зараховано»/ «failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

10 Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Богдановська Н.В., Кальонова І.В. Фізична реабілітація засобами фізичної терапії
/Підручник// Суми: Університетська книга. 2023. 328 с.

2. Внутрішні хвороби /Глушко Л.В., Федоров С.В., Скрипник І.М та ін.//Підручник.- К: ВСВ

«Медицина». 2022. 584 с.

3. Майкова Т.В., Афанасьєва О.С. Основи ерготерапії. /Підручник// Дніпро: Журфонд. 2021. 364 с.

4. Побічна дія ліків /Беленічев І.Ф., Горчакова Ю.О., Бухтіярова Н.В та ін.//Підручник. Вінниця: Нова книга. 2021. 360 с.

5. Єжова О., Тимрук-Скоропад К., Ціж Л., Ситник О. Терапевтичні вправи /Навчальний посібник// Житомир. ПП «Євро-Волинь». 2021. 152 с.

6. Фізична, реабілітаційна та спортивна медицина/ Підручник для студентів і лікарів за заг. редакцією проф. В.М.Сокрута. Краматорськ: Каштан. 2019. Т.1. 478 с.

Додаткова література

1. Джон Е. Голл, Майкл Е. Голл. Медична фізіологія за Гайтаном і Голлом /Підручник//К:Медицина. 2022. 631 с.

2. Внутрішні хвороби /Глушко Л.В., Федоров С.В., Скрипник І.М та ін.//Підручник. К: ВСВ «Медицина». 2022. 584 с.

3. Побічна дія ліків /Беленічев І.Ф., Горчакова Ю.О., Бухтіярова Н.В та ін.//Підручник.- Вінниця: Нова книга. 2021. 360 с.

4. Фармакологія за Рангом і Дейлом//Переклад з англ. видання// К: ВСВ «Медицина». 2021. 586с.

5. Онкологія /Думанський Ю.В., Шевченко А.І., Галайчук І.Й. та ін.// Підручник.- К.: ВСВ «Медицина», 2019. 520 с.

Інформаційні ресурси

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я України про затвердження нормативно-методичних документів у сфері охорони здоров'я. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0436282-06#Text>

2. Уніфікований клінічний протокол медичної допомоги при ішемічній хворобі серця. — Державний експертний центр МОЗ України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/2016_152_ukpmd_ihs.pdf

3. ніфікований клінічний протокол медичної допомоги при артеріальній гіпертензії. — Державний експертний центр МОЗ України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/384_2012ukpmd_ag.pdf

4. Державний стандарт (додаток) щодо надання медичної допомоги в системі охорони здоров'я України. — Міністерство охорони здоров'я України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/5/29766-dn_638_06_04_2021_dod.pdf